

GEREVICH TIBOR, HEKLER ANTAL ÉS A NYÍRBÁTORI STALLUM¹

A Báthoriak nyírbátori templomaiból származó, 1511-ben készült stallumokat a református egyházzal folytatott sokévi tárgyalás után – a templom helyreállításának állami támogatása fejében – 1933-ban szerezte meg a Magyar Nemzeti Múzeum, ahol restaurálásuk szinte azonnal megkezdődött: „A Nemzeti Múzeum asztalosműhelyében gondos, hozzáértő kezek itatják, gondozzák, tisztítják a szüette, porladó fatáblákat, szegélyeket és oldalfalakat. Hamarosan kiállításra kerül a Nemzeti Múzeumnak ez az értékes szerzeménye is.”² A restaurált emlék bemutatására az átrendezett történeti kiállítás keretében került sor 1937 májusában, s az új kiállítás építése természetesen javában folyt még áprilisban is, amikor a műtárgy legjobb ismerője, első monográfusa,³ 1933 óta a múzeum munkatársa s nem mellékesen Hekler Antal tanítványa, Oberschall Magda (1904–1985) nyilatkozott az új kiállításról.⁴ Természetesen a múzeum főigazgatójának jogában áll megtagadni egy rendezés alatt álló kiállítás megtekintését, de erre írott szabályok nincsenek. Az előadói ív bejegyzése szerint 1936. szeptember 16-án a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Kar dékáni hivatala 573 szám 1935/1936. sz. alatt dr. Gerevich Tibor ny. rendes tanárnak előadói jelentésre kiadta az ügydarabot. Gerevich – aki ugyan mindig részrehajló volt a Nemzeti Múzeumot illetően, hiszen ott töltötte ifjúsága legszebb éveit – bölcsen nem vállalta fel az igazságosztó szerepét, hanem elsüllyesztette az aktát egyszer s mindenkorra, Hekler könyve pedig hamarosan megjelent Berlinben⁵, s Lyka Károlytól Csabai Istvánig, Mihályi Ernőtől Domanovszky Sándorig a kiemelkedő műnek járó elismeréssel övezték.

*A Budapesti kir. m. Pázmány Péter tudományegyetem
Művészettörténeti és Class. Arch. Intézete
Hekler-tanszék*

Tekintetes Egyetemi Tanács, tavaszi berlini egyetemi vendégelőadásaim kapcsán a legtekintélyesebb kiadók egyike (Gebrüder Mann) felkért egy német nyelvű magyar

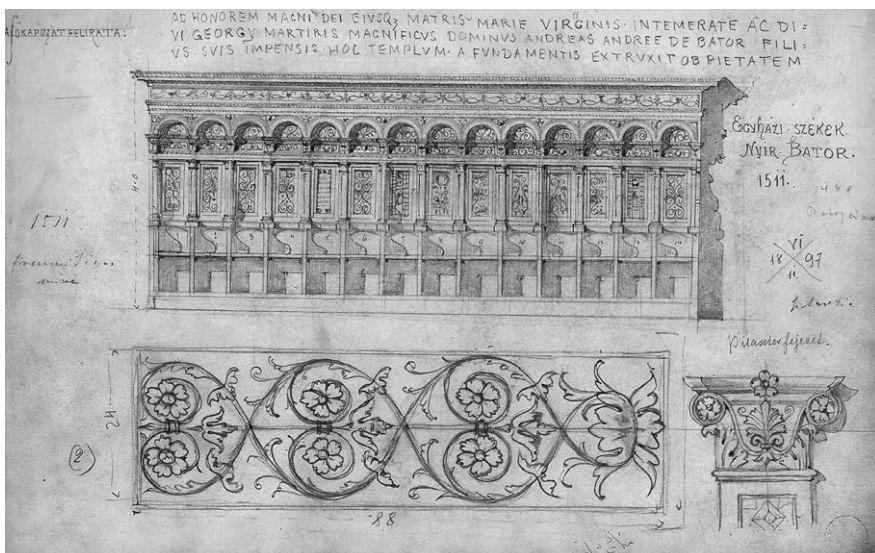
¹ Közreadja Gerevich László hagyatékából Bardoly István, Markója Csilla (MTA BTK MI). © Gerevich László örökösei. Mikó Árpád: A nyírbátori stallum (1511). *Művészettörténeti Értesítő*, 64, 2015, 2. 269–295.

² *Pesti Hírlap*, 1933. június 22. 6.

³ *A nyírbátori stallumok*. Budapest, 1937.

⁴ Ld.: Májusban nyílik meg a teljesen átrendezett Nemzeti Múzeum. *Pesti Napló*, 1937. április 11. 33.

⁵ Anton Hekler: *Ungarische Kunstgeschichte*. Berlin, Gebr. Mann, 1937.

1. Myskovszky Viktor: Nyírbátor, református templom, stallum (1511).
Papír, ceruza, 1897. Múemléki Gyűjtemények, Tervtár, ltsz.: K-24, no. 20–26.

művészettörténet megírására. A kötet, mely régi tartozása a magyar művészettörténeti kutatásnak s melyre művészetünk európai helyzetének tisztázása szempontjából fontos hivatás vár, a jövő tavasz folyamán fog megjelenni.

Méltán elvárhattam volna, hogy ennek a nemzeti szempontból is fontos és felelősségteljes feladatnak a teljesítésében anyaggyűjtés- és feldolgozás terén az összes illetékes tényezőök a legmesszebbmenőleg támogassanak. Sajnos azonban a Nemzeti Múzeum vezetősége részéről éppen az ellenkezőt tapasztaltam. Zichy István gróf magántanár, főigazgató úr a pompás, európai nyilvánosság elé kívánczó nyírbátori stallumok megtekintésére vonatkozólag előszóval és írásban előterjesztett kérésemet diktátori önkénnyel megtagadta. Ezzel az eltúrással súlyos sérelem érte a tudomány érdekeit s a múzeumi kutatás szabadságának nemzetközi gyakorlattal szentesített elvét. Külföldi tanulmányutaim során hozzászóktam ahhoz, hogy a múzeumok vezetőségei nemcsak a rendezés alatt álló termeket, hanem még a legrejtettebb rak-tárakat is megnyissák előttem. Annál megdöbbenőbb és elszomorítóbb, hogy a nagy hagyományokkal rendelkező Nemzeti Múzeum jelenlegi vezetősége részéről mást kellett tapasztalnom.

Miután a Nemzeti Múzeum főigazgatója Zichy István gróf úr egyetemünk magántanára, akit ez a minősége a tudományos szempontok tiszteletben tartására kötelez, kötelességemnek tartottam, hogy állásfoglalását, mellyel a tudományos kutatás szabadságának elvét megsértette, a Tek. Tanács tudomására hozzam.

Mély tisztelettel

Budapest, 1936. aug. 15.

Hekler Antal ny. r. tanár

Zichy gróf úrral folytatott levélváltásunk két legfontosabb darabjának másolatát tájékoztatás végett mellékelem.

Másolat
Magyar Történeti Múzeum

Méltóságos Dr. Hekler Antal
egyet. ny. r. tanár úrnak
Budapest

Kedves Barátom!

Ma délelőtti találkozásunkkor folytatott megbeszélésünkre visszatérve van szerencsém tudomásodra hozni, hogy azt az elvet, hogy a Magyar Történeti Múzeum rendezés alatt álló osztályaiba való belépést csakis a Magyar Történeti Múzeum szakembereinek engedélyezem, Veled szemben is kénytelen leszek fenntartani.

Budapest, 1936. augusztus 2-án.

Kiváló tisztelettel

Gr. Zichy István s. k.
főigazgató

Másolat
A MT.I. : 99/1936

Kedves Barátom,

Csak ma vettem kézhez a nyírbátori stallum megtekintésére vonatkozó, elsőször előszóval, utóbb pedig hivatalos átiratban is előterjesztett kérésemre vonatkozó választ, mely szerint „azt az elvet, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum rendezés alatt álló osztályaiba való belépést csakis a Magyar Történeti Múzeum szakembereinek engedélyezem, Veled szemben is kénytelen leszek fenntartani.”

E pillanatban nem tehetek mást, mint hogy ezt a választ, mely engem egy nagy nemzeti célokat szolgáló külföldi tudományos megbízatás teljesítésében igyekszik gátolni, őszinte sajnálkozással és a legnagyobb megdöbbenéssel tudomásul veszem, ne méltóztassál azonban azt hinni, hogy az ügy ezzel el van intézve. Minthogy állásfoglalásod súlyosan sérti a tudomány s múzeumi kutatás szabadságának érdekeit és miután mint ezt más esetben is tapasztaltuk, a Múzeum hivatását s a főigazgató jogkörét – az általános európai gyakorlattól eltérőleg egészen tévesen értelmezed, – nem veheted rossz néven, ha direktori elparancsolásodba nem nyugszom belé, hanem állásfoglalásodat az összes illetékes tudományos és hivatalos fórumokkal

közölve az ügynek a legközelebbi szaktanácsai ülés napirendjére való tűzését is kérni fogom. Külföldi tanulmányaim során hozzászóktam ahhoz, hogy a múzeumok vezetőségei nemcsak a rendezés alatt álló termeket, hanem még a legrejtettebb raktárakat is megnyissák előttem. Annál elszomorítóbb és megdöbbentőbb, hogy az Intézet nagy tudományos hagyományai iránti hűsége kötelezett Nemzeti Múzeum jelenlegi vezetősége részéről mást kell tapasztalnom.

A személyes sérelem azonban, mely engem ért, egészen mellékes. Itt nagyfontosságú, a tudományos munka szabadságát érintő elvi kérdéstről van szó, melyek megnyugtató tisztázását professzori lelkiismeretem parancsát követve, követelnem kell.

Kiváló tisztelettel
Budapest, 1936. augusztus hó 6-án.

Hekler Antal s. k.

*Budapesti királyi magyar
Pázmány Péter tudományegyetem*

Kivonat

Az Egyetemi Tanács 1936. évi augusztus hó 31-én tartott XI. rendes ülésének jegyzőkönyvéből

9724/1935/1936.

Tárgy: *Dr. Hekler Antal ny. r. tanár beadványa a Magyar Nemzeti Múzeum rendezés alatt álló osztályaiba való belépés engedélyezése ügyében.*

Előadó: *Dr. vitéz Moór Gyula jog- és államtudománykar Dékán.*

Előadó bemutatja dr. Hekler Antal nyilvános rendes tanárnak az Egyetemi Tanácshoz intézett beadványát, melyben nevezett professzor panaszolja, hogy gróf Zichy István, a Nemzeti Múzeum főigazgatója, a nyírbátori stallumok megtekintésére irányuló kérelmét megtagadta. Hekler professzor szerint ezzel az eltiltással súlyos sérelem érte a tudomány érdekeit s a múzeumi kutatás szabadságának nemzetközi gyakorlattal szentesített elvét.

Mínthogy a Nemzeti Múzeum jelenlegi főigazgatója egyben Egyetemünk magántanára is, javasolja előadó, hogy az Egyetemi Tanács vegye tudomásul a Hekler professzor beadványában foglaltakat s az ügydarabot tudomásulvétel, valamint az esetleg szükségesnek látszó lépések megtételére vonatkozó javaslattal végett adja ki a bölcsészettudományi Karnak.

Az Egyetemi Tanács az előadói javaslatot egyhangúlag elfogadja.

Láttam:

Pataky
rector

*Budapesti királyi magyar
Pázmány Péter tudományegyetem
9724/1935/1936.*

Dr. Hekler Antal nyilvános rendes tanár ./.. alatt mellékelt panasziratot intézte Egyetemünk Tanácsához. Az Egyetemi Tanács folyó év augusztus hó 31-én tartott XI. rendes ülésében foglalkozott a szóban forgó panaszirattal és a 2. ./.. alatti jegyzőkönyvi kivonat szerint tárgyalta és határozott.

A tanácshatározat végrehajtásában Hekler professzor említett beadványát tudomásvétel, valamint az esetleg szükségesnek látszó lépések megtételére vonatkozó javaslat végéig a tekintetes bölcsészettudományi Karnak megküldte.

Budapesten 1936. szeptember 7.

Pataky
Rector

A tekintetes bölcsészettudományi Karnak.